

Opiniebijdrage

Onmisbare ouders – een pleidooi voor samenwerken met ouders aan opvoeding in het basisonderwijs

Mirjam Stroetinga & Bram Oonk (Marnix Academie / Iselinge Hogeschool, Utrecht/Doetinchem)

Samenvatting

Opvoeding is het terrein van ouders én onderwijs. In deze opiniebijdrage pleiten wij voor het verbreden van het beroepsbeeld van de leerkracht naar een professional die intentioneel en waarderend samenwerkt met ouders aan de brede ontwikkeling (opvoeding) van het kind. Een ontwikkeling die in de huidige maatschappelijke context nadrukkelijk aandacht vraagt. Een intentionele samenwerking van de leerkracht met ouders aan opvoeding is onderbelicht in het huidige beroepsbeeld. Dit gegeven ligt ons inziens ten grondslag aan de moeite die er is rondom het samenwerken met ouders en het opleiden van aanstaande leerkrachten daarvoor.

Inleiding

Ouders durven het gesprek met de leerkracht vaak niet aan als er iets op school speelt, “bang om gezien te worden als ‘curling ouder’, ‘tiger mama’ of ‘bemoeivader’”, vertellen zij aan belangenorganisatie Ouders & Onderwijs (2024, p. 2). Het gesprek tussen opvoeders rondom het opgroeiende kind wordt weinig gevoerd en was misschien nog nooit zo belangrijk als nu. In onze sterk geïndividualiseerde samenleving zijn opvoeders meer en meer op zichzelf komen te staan. De banden tussen mensen zijn losser geworden: buren kennen elkaar minder goed, familieleden wonen geregeld ver bij elkaar vandaan en mensen wisselen vaker dan vroeger van baan, hobby en woonplaats. Hierdoor zijn minder volwassenen langdurig betrokken bij de opvoeding van dat ene kind. Dit betekent dat de school voor kinderen tegenwoordig vaker een stabiele factor van betekenis is in het opgroeien. Tegelijkertijd heersen er in onze samenleving vastomlijnde beelden van wat goed opvoeden is (De Winter, 2023; Ramaekers, 2017) en zorgen meritocratische waarden ervoor dat mensen zelf verantwoordelijk zijn voor het al dan niet slagen van de opvoeding van hun kind. Opvoeden ligt onder een vergrootglas en is een meer kwetsbaar en solistisch proces geworden.

Opvoeden in het onderwijs

Opvoeden houdt niet op bij de voordeur, zoals leren niet stopt bij het hek van het schoolplein. Het ecologisch perspectief op menselijke ontwikkeling laat zien dat een kind in meerdere opvoedcontexten opgroeit: zowel thuis als op school wordt bijgedragen aan opvoeding (Bronfenbrenner & Morris, 2006). De hernieuwde aandacht voor burgerschap in het basisonderwijs benadrukt de verantwoordelijkheid die de leerkracht heeft in de brede ontwikkeling (opvoeding) van het kind (zie Biesta, 2020). Bronfenbrenner en Morris (2006) laten bovendien zien dat de relatie tussen school en thuis er toe doet in het bijdragen aan opvoeding. Door een samenwerkingsrelatie met ouders op te bouwen, kunnen leerkrachten zich ten eerste een beeld vormen van de specifieke onderwijsbehoeften van hun leerlingen en hun onderwijs hierop aansluiten. Ten tweede kunnen leerkrachten hierdoor samen met ouders de school als waardengemeenschap vormen, waarin kinderen hun burgerschap kunnen ontwikkelen. En ten derde biedt de leerkracht die een waarderende samenwerking tot stand brengt met een diversiteit aan ouders, zijn leerlingen belangrijke voorbeelden van goed samenleven.

Het huidige beroepsbeeld

In het huidige beroepsbeeld ontbreekt het beeld van de leerkracht die verantwoordelijk is voor het bijdragen aan de opvoeding van kinderen en voor het intentioneel opbouwen van een samenwerkingsrelatie met ouders rondom het opgroeiende kind. In de generieke kennisbasis voor de lerarenopleiding (10voordeleraar, 2021) zien we de term ‘samenwerken met ouders’ terug, maar krijgt deze een instrumentele en leeropbrengstgerichte invulling. Er wordt gesproken van *“educatief partnerschap”* en het streven naar *“bevorderen van onderwijsondersteunend gedrag”* van ouders (10voordeleraar, 2021, p. 18). Eenzelfde instrumentele kijk op oudercontact is zichtbaar in de nieuw voorgestelde kerndoelen burgerschap (SLO, 2024). Hoewel de school terecht wordt aangemerkt als waardengemeenschap en oefenplaats voor burgerschap in kerndoel 1, worden leerkrachten slechts aangemoedigd tot het *“stimuleren van ouderbetrokkenheid bij de school”* (SLO, 2024, p. 13). Het belang van samenwerken met ouders aan opvoeding in het basisonderwijs wordt in deze richtinggevende documenten niet onderkend. Dit beeld staat niet op zichzelf. Verschillende studies signaleren dat een betrokken ouder voor leerkrachten vooral een ouder lijkt te zijn die helpt op school en doet wat de school van hen vraagt; doen

ouders dit weinig, dan worden ze snel gezien als ‘onbetrokken’ (e.g. Schneider & Arnot, 2018). In de praktijk signaleert Ouders & Onderwijs (2024, p. 2): *“Ouders staan ten onrechte nogal eens in een kwaad daglicht in het onderwijs. (...) Ouders wordt dan aangepraat dat ze te weinig, te veel of op de verkeerde manier betrokken zijn bij het onderwijs aan hun kinderen.”* De eenzijdige, instrumentele en weinig waarderende kijk op ouders in het onderwijs staat samenwerken aan opvoeding in de weg.

De ouder als onmisbare ander in het onderwijs

‘Samenwerken’ met ouders aan opvoeding betekent dat de leerkracht vanuit medemenselijk contact de opvoedwaarden en -omstandigheden van de ouder ver kent, om zijn kennis daarvan en de waardering daarvoor te vergroten ten behoeve van zijn onderwijs aan het kind. Dit vereist een empathische, gelijkwaardige en reflectieve grondhouding van de leerkracht ten opzichte van ouders (Stroetinga, 2023). De samenwerkende leerkracht positioneert zich *naast* in plaats van *boven* de ouder. Hij erkent de ouder achter ieder kind, gaat uit van de goede intenties van de ouder en wil de ouder – en daarmee het kind – recht doen. Deze leerkracht ziet de ouder niet als *instrument*, maar als *onmisbare ander* in het onderwijs aan het kind. Samenwerken met ouders onderscheidt zich hiermee van de instrumentele kijk op ouders in het onderwijs. Een beroepsbeeld met de ouder als onmisbare ander in het leraarsvak impliceert dat de leerkracht als professional verantwoordelijk is voor de kwaliteit van het contact met alle ouders – ook ouders die bijvoorbeeld ervaren worden als ‘onbetrokken’ of ‘lastig’. Dat hoeft geen verzwaring van het vak te betekenen. Leerkrachten ervaren het vak als complex, onder andere vanwege diversiteit in onderwijsbehoeften van leerlingen, thuissituaties en verwachtingen van ouders (Koeslag-Kreunen, 2021). Juist de samenwerking met ouders, zoals hier betoogd, kan de ervaren complexiteit verminderen.

Implicaties voor de lerarenopleiding

In de stagepraktijk krijgen studenten vanaf het begin te maken met (beelden over) ouders, die hun denken vormen, ook als er in de opleiding geen expliciete aandacht voor is. De beelden en praktijken variëren sterk in kwaliteit, zo blijkt uit studentenstudie van Stroetinga (2023). Studenten beschrijven dat zij op hun stageschool leerkrachten zien samenwerken met ouders: ‘Mijn mentor neemt ouders serieus’ en ‘Mijn mentor vond het belangrijk dat ouders zich gehoord

voelen.' Maar studenten beschrijven ook het ontbreken van samenwerking, zoals: 'In de koffiepauze spraken leerkrachten soms op een negatieve manier over een bepaald gezin,' en 'School houdt het contact met ouders af.' Reviewstudie van Kirmaci (2019) wijst op de impact van deze diversiteit in de stagepraktijk. Studenten krijgen door de vroege blootstelling aan een diversiteit aan beelden en praktijken verwarrende boodschappen mee over (het samenwerken met) ouders, die hun houding ten aanzien van ouders en opvoeden beïnvloeden (Kirmaci, 2019). Of studenten nu goede of zwakke voorbeelden tegenkomen, begeleide interpretatie en reflectie is nodig om deze ervaringen doelgericht in te zetten voor het ontwikkelen van hun samenwerkingscompetenties (D'Heam & Griswold, 2017; Kirmaci, 2019).

Conclusie

Het ontbreekt in de lerarenopleiding aan besef dat het beroep van leerkracht ook over ouders gaat: het kind kan niet los van zijn context begrepen worden en het schoolse leren niet los van de brede ontwikkeling (opvoeding). Ouders heb je nodig. Een verbreed beroepsbeeld kan er voor zorgen dat dit besef door de hele opleiding heen gedragen gaat worden. Veel van de competenties die een leerkracht nodig heeft om een samenwerkingsrelatie met ouders op te bouwen, ontwikkelen studenten al tijdens de lerarenopleiding, maar uitsluitend in relatie tot leerlingen. Uiteindelijk doet het warme, medemenselijke hart van de leerkracht er niet alleen toe in de relatie met het kind, maar ook in die met de ouder in het belang van het kind. Willen we lerarenopleiders aanzetten om daadwerkelijk werk te gaan maken van het stimuleren van samenwerking van toekomstige leerkrachten met ouders rondom opvoeding, dan is een impuls daartoe vanuit een verbreding van het beroepsbeeld van de leerkracht onontbeerlijk.

Auteurs

Mirjam Stroetinga is lerarenopleider aan de Marnix Academie en deed promotieonderzoek naar het samenwerken met ouders aan opvoeding in het basisonderwijs. Ze is maker van de podcast *10 Minuten, over samenwerken met ouders in het basisonderwijs*, voor onderwijsprofessionals (in opleiding).

m.stroetinga@hsmarnix.nl

Bram Oonk is docent-onderzoeker op Iselinge Hogeschool binnen de vakgroep burgerschapsvorming en wijdt zijn afstudeeronderzoek aan het opleiden van

studenten voor het samenwerken met ouders.

bram.oonk@iseling.nl

Mirjam en Bram onderzoeken het opleiden van toekomstige leraren voor het samenwerken met ouders en initieerden daartoe een netwerk van lerarenopleiders voor het primair en voortgezet onderwijs. Ook aansluiten? Stuur Mirjam en/of Bram een mail.

Referenties

10voordeleraar. (2021). *Lerarenopleiding basisonderwijs: Kennisbases en profilering*. Vereniging Hogescholen.

Biesta, G. (2020, 18 september). *Burgerschap Gert Biesta*. Stichting School & Veiligheid. <https://www.youtube.com/watch?v=oviAyPR8sUc>

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In R. M. Lerner & W. Damon (Red.), *Handbook of child psychology* (pp. 793–828). Wiley.

D'Heam, J., & Griswold, P. (2017). Teacher educators' and student teachers' beliefs about preparation with working with families including those from diverse socioeconomic and cultural backgrounds. *Education and Urban Society*, 49(1), 81-109. <https://doi.org/10.1177/0013124516630602>

De Winter, M. (2023). *Medemenselijk opvoeden*. Uitgeverij SWP.

Kirmaci, M. (2019). Reporting educators' experiences regarding family-school interactions with implication for best practices. *School Community Journal*, 29(2), 129-156.

Koeslag-Kreunen, M. (2021). *Fier: Naar onderwijsprofessionals met werkplezier*. Hogeschool Utrecht.

Ouders & Onderwijs. (2024). *Staat van de ouder 2024*. Ouders & Onderwijs.

Ramaekers, S. (2017). Opvoedingsadvies aan ouders, een moeilijke zaak. *Caleidoscoop*, 29(5), 17-23.

Schneider, C., & Arnot, M. (2018). Transactional school-home-school communication: Addressing the mismatches between migrant parents' and teachers' views of parental knowledge, engagement and the barriers to

engagement. *Teaching and Teacher Education*, 75, 10-20.

<https://doi.org/10.1016/j.tate.2018.05.005>

SLO. (2024). *Conceptkerndoelen burgerschap en toelichtingsdocument*. SLO.

Stroetinga, M. (2023). *Teachers' collaboration with parents on upbringing in primary education*. Universiteit voor Humanistiek.

https://research.uvh.nl/ws/portalfiles/portal/44841373/Dissertation_Mirjam_Stroetinga_definite.pdf